

RADOSŁAW OLSZEWSKI¹

Art. 276a Kodeksu postępowania karnego jako przykład wprowadzonych podczas pandemii COVID-19 regulacji dotyczących środków przymusu – krytyczna ocena²

Wpłynął: 13.07.2025. Akceptacja: 1.12.2025

Streszczenie

Pandemia COVID-19 spowodowała konieczność wprowadzenia regulacji prawnych obejmujących wiele sfer życia społecznego. Działania legislacyjne objęły również postępowanie karne, w tym zmiany dotyczące środków przymusu. Materia ta wymaga szczególnej rozwagi i takiego ukształtowania, które pozwala realizować cele stawiane organom procesowym, czyniąc przy tym zadość prawom i interesom osób, wobec których te środki są stosowane. Pytanie jednak, na ile przyjęte wówczas rozwiązania były determinowane rzeczywistymi potrzebami procesowymi i jaka była ich jakość. Celem artykułu jest krytyczna analiza art. 276a k.p.k. – środka przymusu wprowadzonego do Kodeksu postępowania karnego podczas pandemii koronawirusa.

Słowa kluczowe: postępowanie karne, środki przymusu, pandemia, zakazy, pokrzywdzony.

¹ Prof. UŁ dr hab. Radosław Olszewski – Uniwersytet Łódzki (Polska), e-mail: rolszewski@wpia.uni.lodz.pl; ORCID: 0000-0001-8119-1635.

² Badania wykorzystane w artykule nie zostały sfinansowane przez żadną instytucję.

RADOSŁAW OLSZEWSKI

Article 276a of the Code of Criminal Procedure as an Example of Coercive Measures Introduced during the COVID-19 Pandemic – A Critical Assessment³

Abstract

The COVID-19 pandemic necessitated the introduction of legal regulations affecting numerous areas of social life. Legislative action also extended to criminal proceedings, including amendments concerning coercive instruments. This area of law requires particular caution and should be designed in a way that enables procedural bodies to achieve their objectives while respecting the rights and interests of individuals subject to such measures. However, it remains an open question to what extent the solutions adopted at the time were driven by actual procedural needs and what their legislative quality was. The aim of this article is to provide a critical analysis of Article 276a of the Code of Criminal Procedure – a coercive measure introduced during the coronavirus pandemic.

Keywords: criminal proceedings, coercive measures, pandemic, bans, victim.

³ The research in this article has not been supported financially by any institution.

Pandemia⁴ COVID-19 postawiła państwo i jego przedstawicieli przed nieznanymi dotąd wyzwaniami dotyczącymi wszystkich w istocie obszarów życia społecznego. Dotyczyło to również stanowienia i stosowania prawa, w tym przepisów postępowania karnego. Wprowadzone wówczas zmiany objęły m.in. zagadnienia dotyczące środków przymusu – szczególnych instytucji pozwalających organom procesowym na realizację ich celów, co wiąże się wszak z wkraczaniem w sferę praw i wolności obywatelskich. Powstaje pytanie, na ile były one determinowane tylko ówczesnymi potrzebami procesowymi, zważywszy na to, że zdecydowana większość z nich weszła na trwałe do porządku prawnego. Dotyczy to szerokiej grupy środków przymusu; tutaj skupiono się na zakazach, o których mowa w art. 276a k.p.k.

I

Przyglądając się zmianom prawnym wprowadzonym w czasie pandemii koronawirusa, można wyróżnić kilka grup sytuacji, mając wszak świadomość umowności tego podziału i rezultatów działań legislacyjnych odnośnie do wybranych środków przymusu, o czym będzie dalej mowa. Po pierwsze, zmiany determinowane okolicznościami, mającymi wpływ na procedowanie, a także tworzące nowe możliwości w tym zakresie. Można do nich zaliczyć art. 250 § 3b-3h, art. 248 § 2, art. 258a k.p.k. Druga grupa to wynikające z sytuacji pandemicznej nowe konstrukcje, dodane do Kodeksu postępowania karnego⁵, tj. nieodpłatne przekazanie przedmiotów w stanie zagrożenia epidemicznego lub stanie epidemii (art. 232b) oraz ujęty w art. 276a środek zapobiegawczy zawierający zakazy dotyczące ochrony wykonywanych zawodów (choć tu sytuacja nie jest jednoznaczna, bowiem „pandemiczny” charakter tej konstrukcji wynika z uzasadnienia projektu, a nie treści przepisu, jak w wypadku art. 232b). Wreszcie trzecia grupa zmian, wprowadzonych w czasie pandemii, pozostająca z nią w związku jedynie temporalnym, tj. art. 266, 281 § 2, 3, 4, 282

⁴ Ustawa z 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, tekst jedn.: Dz.U. z 2024 r., poz. 924 ze zm., normuje w art. 2 m.in. pojęcia epidemii, stanu epidemii, stanu zagrożenia epidemicznego, zagrożenia epidemicznego, ale nie pandemii. Pojęcie to nie ma normatywnego charakteru, jednak funkcjonuje ono w przestrzeni publicznej, w której jest powszechnie używane, dlatego też w tytule i treści przyjęto tę formułę językową.

⁵ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. *Kodeks postępowania karnego*, tekst jednolity: Dz.U. z 2025 r., poz. 46 ze zm.

§ 3, 284 § 2, 284a, 291 § 2, 293 § 5a k.p.k. Jej odniesienie do COVID-19 opiera się na korelacji czasowej, ale nie merytorycznej z sytuacją zdrowotną, społeczną i normatywną wywołaną koronawirusem.

II

Pierwszym aktem prawnym o charakterze „covidowym” była tzw. Tarcza 1.0, która jednak nie regulowała kwestii objętych tematyką niniejszej publikacji⁶. Rozwiązania dotyczące środków przymusu pojawiły się natomiast w ustawie z 31 marca 2020 r.⁷, w której przewidziano możliwość nieodpłatnego przekazania zajętych przedmiotów określonym podmiotom w stanie zagrożenia epidemicznego lub stanie epidemii (art. 232b k.p.k.), przyjęto obligatoryjność zastosowania środka zapobiegawczego w sytuacji naruszenia przez oskarżonego warunków wcześniej orzeczonego środka zapobiegawczego (art. 258a) oraz dodano art. 276a.

Szczególnie istotna dla rozwiązań kształtujących postępowanie karne, w tym problematyki środków przymusu, była ustawa z 19 czerwca 2020 r., tzw. Tarcza 4.0⁸. Aktem tym poszerzono możliwości zdalnego przeprowadzania czynności postępowania karnego w zakresie ogłaszania postanowień i zarządzeń wydawanych na posiedzeniu zdalnym (art 100 § 10 k.p.k.), zmieniono zakres podmiotowy osób uprawnionych do obecności podczas przesłuchania osadzonego świadka (art. 177 § 1b); wprowadzono zasady zdalnego posiedzenia aresztowego (art. 250 § 3b-3h), zmieniono regulację dotyczącą zwolnienia zatrzymanego (art. 248 § 2⁹), przyjęto także zasady prowadzenia zdalnej rozprawy (art. 374 § 3-9¹⁰). Zmieniono także, poprzez dodanie § 1a, zakres przedmiotowy art. 276a k.p.k. na przestępstwo *stalkingu*, popełnione w związku z zawodem wykonywanym przez pokrzywdzonego, i tym samym rozszerzono zakres podmiotowy na wszystkich pokrzywdzonych,

⁶ Ustawa z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, t. jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 2095 ze zm.

⁷ Ustawa o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U., poz. 568 ze zm. Ustawa weszła w życie w dniu ogłoszenia.

⁸ Ustawa z 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19, tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 2141, tzw. Tarcza 4.0, obowiązująca od 24 czerwca 2020 roku.

⁹ Przepis został następnie zmieniony ustawą z 20 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U., poz. 1023, obowiązująca od 22 czerwca 2021 roku.

¹⁰ Następnie art. 374 § 5 został zmieniony ustawą z 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2022 r., poz. 1855, która weszła w życie 1 stycznia 2023 roku.

wobec których popełniono to przestępstwo w związku z wykonywanym przez nich zawodem. Wreszcie zmieniono zasady orzekania kary łącznej i właściwość sądu w tym zakresie (art. 568a § 2, art. 569 § 1 i uchylony art. 575 § 3 k.p.k).

Istotną i daleko idącą w sferze zmian postępowania karnego była również ustawa z 20 kwietnia 2021 roku¹¹. Zmodyfikowano nią zasady udostępniania akt postępowania przygotowawczego już po jego zakończeniu (art. 156 § 5 k.p.k i dodany § 5b), zmieniono art. 218a i 218b w zakresie wykorzystania danych informatycznych oraz publikowania lub udostępniania określonych treści drogą elektroniczną. Zmieniono również art. 248 § 2, w którym został wskazany sposób postępowania w celu spełnienia wymogu doręczenia zatrzymanemu postanowienia o zastosowaniu tego środka przed upływem 24 godzin od przekazania go do dyspozycji sądu, w przypadkach obiektywnej lub pozorowanej niemożności odbioru tego postanowienia przez zatrzymanego, w stosunku do którego ogłoszono decyzję o zastosowaniu tymczasowego aresztowania¹². Ponadto zastrzeżono, że przedmiot poręczenia majątkowego nie może pochodzić z przysporzenia na rzecz oskarżonego albo innej osoby składającej poręczenie, dokonanego na ten cel. Sąd albo prokurator może uzależnić przyjęcie przedmiotu poręczenia majątkowego od wykazania przez osobę składającą poręczenie źródła pochodzenia tego przedmiotu (art. 266 § 1a)¹³. Dokonano również znaczących zmian w zakresie ukształtowania listu żelaznego, przyjmując zapewnienie wpływu prokuratora na jego stosowanie w toku postępowania przygotowawczego (art. 281 § 2 i 3 i art. 282 § 3), wprowadzono mechanizm rozwiązywania kolizji listu żelaznego z wcześniej zastosowanym tymczasowym aresztowaniem, przyjmując konieczność uchylecia tymczasowego aresztowania przez sąd orzekający o wydaniu listu żelaznego (art. 281 § 4), zmieniono art. 284 § 2 w przedmiocie zaskarżenia postanowienia w przedmiocie wydania tego listu, przyjęto także, że wniosek o wydanie podejrzanemu listu żelaznego nie wstrzymuje rozpoznania wniosku o zastosowanie wobec niego tymczasowego aresztowania

¹¹ Ustawa z 20 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U., poz. 1023.

¹² Druk sejmowy nr 867, IX kadencja, LEX.

¹³ Uzupełnieniem tych rozwiązań jest dodanie ustawą z 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw drugiego zdania do art. 266 § 1a stanowiącego, że w postępowaniu przygotowawczym przyjęcia przedmiotu poręczenia majątkowego dokonuje prokurator. Oświadczenie w przedmiocie źródła pochodzenia przedmiotu poręczenia majątkowego osoba składająca poręczenie składa pod rygorem odpowiedzialności karnej, o czym należy ją uprzedzić. Ponadto, zgodnie z również dodanym wówczas § 3, który wszedł w życie 1 października 2023 r., na postanowienie prokuratora o odmowie przyjęcia przedmiotu zastosowanego przez sąd poręczenia majątkowego podejrzanemu i osobie składającej poręczenie przysługuje zażalenie, rozpoznawane przez sąd wyższego rzędu nad sądem, który zastosował poręczenie majątkowe, jeżeli natomiast zastosował je sąd apelacyjny, wówczas organem odwoławczym jest ten sąd w składzie trzech sędziów, Dz.U., poz. 2600.

(art. 284a)¹⁴. Zmianom normatywnym przyjętym ustawą z 20 kwietnia 2021 r., odnoszącym się do pozycji prokuratora, poświęcona została konferencja naukowa o jakże znamiennej tytule *Czy proces karny stał się procesem prokuratora?*¹⁵.

Natomiast ustawą z 17 grudnia 2021 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z powołaniem Centralnego Biura Zwalczania Cyberprzestępczości¹⁶, oprócz powołania tej formacji, przyjęto, że środki na rachunku zostały uznane za rzeczy lub przedmioty w rozumieniu przepisów o zatrzymywaniu rzeczy i – jako takie – mogą one zostać objęte postanowieniem w przedmiocie dowodów rzeczowych (dodany art. 236b) oraz wprowadzono zmiany w zakresie zabezpieczenia majątkowego (art. 291 § 2¹⁷ i dodany art. 293 § 5a k.p.k.).

III

Jak wskazano, nowy środek zapobiegawczy ujęty w art. 276a został wprowadzony do Kodeksu postępowania karnego ustawą z 30 marca 2020 roku. Dodano go jednak z myślą pozostawienia na stałe¹⁸, nie ma bowiem ścisłego powiązania istoty i zadań tego środka ze stanem pandemii, a i treść uzasadnienia ustawy wskazuje, że nie przyjęto jego tymczasowego charakteru¹⁹. W motywach wprowadzenia tego środka wskazano, że „Projektowany przepis art. 267a jest odpowiedzią na wielokrotne postulaty środowiska medycznego zapewnienia szczególnej ochrony pracownikom służby zdrowia, którzy są narażeni na ataki zarówno słowne jak i fizyczne w związku ze swoją pracą. W szczególności przywoływane były ataki na ratowników medycznych pracujących w karetkach pogotowia. W okresie epidemii ataki te przybrały na szczególnej sile w postaci publikacji na forach interne-

¹⁴ Należy ponadto odnotować, że ustawą tą wprowadzono możliwość doręczania oskarżonym odpisów aktu oskarżenia w postaci elektronicznej, poprzez ich przesłanie na adres poczty elektronicznej (art. 334 § 2a i art. 338 § 4 i 5), a także przemodelowano kształt posiedzenia wstępnego (art. 349 i art. 338 § 1a).

¹⁵ Konferencja naukowa odbyła się w trybie zdalnym 11 czerwca 2021 roku. Została ona zorganizowana przez Katedrę Postępowania Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

¹⁶ Dz.U., poz. 2447 ze zm. Ustawa obowiązuje od 12 stycznia 2022 roku.

¹⁷ Art. 291 § pkt 2 został następnie zmieniony ustawą z 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U., poz. 2600.

¹⁸ S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2023, s. 464.

¹⁹ J. Karaźniewicz, *Wątpliwości co do działań „racjonalnego prawodawcy” (rozważania na przykładzie wybranych zmian procedury karnej)*, „Państwo i Prawo” 2023, 1, s. 86. Można też spotkać przeciwny pogląd, że przepis ten ma zastosowanie wyłącznie odnośnie do zwalczania wirusa SARS-CoV-2 i nie może być w związku z tym stosowany w postępowaniach, które nie dotyczą zwalczania i przeciwdziałania epidemii koronawirusa, K. Dudka, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. K. Dudka, LEX 2023, kom. do art. 276a k.p.k., teza 1.

towych danych osobowych lekarzy wraz z »ostrzeżeniami« o konieczności unikania tych osób”²⁰.

Pierwotnie przyjęto, że tytułem tego środka zapobiegawczego można orzec wobec oskarżonego o przestępstwo popełnione w stosunku do członka personelu medycznego, w związku z wykonywaniem przez niego czynności opieki medycznej lub osoby przybranej personelowi medycznemu do pomocy w związku z wykonywaniem tych czynności, zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego na wskazaną odległość, zakaz kontaktów lub zakaz publikacji, w tym za pośrednictwem systemów informatycznych lub sieci telekomunikacyjnych treści godzących w prawnie chronione dobra pokrzywdzonego²¹. W literaturze podkreśla się brak ustawowego uregulowania pojęcia „personel medyczny”, w związku z czym zasadne jest sięganie w tej sferze po dorobek piśmiennictwa i orzecznictwa, zaś „osoba przybrana personelowi medycznemu to taka, która nie będąc członkiem tego personelu, na polecenie lub prośbę członka personelu medycznego wykonuje związane z jego zadaniami czynności, na przykład kierowca przewożący członków personelu medycznego czy student pomagający jako wolontariusz w szpitalu”²².

Natomiast w wyniku nowelizacji przyjętej Tarczą 4.0, poprzez dodanie § 1a do art. 276a rozszerzono jego zakres podmiotowy, wprowadzając trzecią kategorię osób, którą stanowią pokrzywdzeni czynem z art. 190a k.k., bez względu na wykonywany przez nich zawód, o ile tylko był on powodem popełnienia tego przestępstwa²³. W uzasadnieniu motywowano to w ten sposób, że „Zasadniczym celem projektowanej regulacji jest ochrona tych grup zawodowych, które są szczególnie narażone na różne formy przestępczego nękania. Do takich grup zaliczyć należy m.in. nauczycieli oraz innych pracowników szkolnictwa i edukacji, którzy nierzadko narażeni są na powtarzającą się, nie tylko werbalną, agresję uczniów. Przepis znajdzie również zastosowanie w sytuacjach, w których określone grupy zawodowe padają celem ataków ze względu na okoliczności o charakterze tymczasowym i obiektywnym, takie jak panująca epidemia. Zaliczyć do nich można górników i ich rodziny lub pracowników domów opieki społecznej i hospicjów.

²⁰ Druk sejmowy nr 299-A, IX kadencja.

²¹ Zwraca się przy tym uwagę na fakt, że znamienne jest, iż nie ma znaczenia ustawowe zagrożenie przestępstwa popełnionego przeciwko członkowi personelu medycznego, K. Eichstaedt, [w:] *Kodeks postępowania karnego, t. I, Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX 2025, kom. do art. 276a k.p.k., teza 4.

²² A. Lach, *Ochrona wykonywania zawodu jako nowy środek zapobiegawczy w Kodeksie postępowania karnego*, „Zeszyty Prawnicze” 2021, 21.2, s. 149–150. Zob. też K. Buratowska, *Uwagi krytyczne o nowym środku zapobiegawczym, przewidzianym w art. 276a k.p.k.*, „Zeszyty Prawnicze” 2021, 21.4, s. 227–229.

²³ Zob. np. A. Lach, *op. cit.*, s. 150. Uzasadnia to obecnie szerszy zakres pojęciowy środka zapobiegawczego z art. 276a k.p.k., już nie ograniczony do ochrony członków personelu medycznego i osób przybranych mu do pomocy, ale ujęcie obejmujące zakazy związane z ochroną wykonywanych zawodów (uwaga R.O.).

Podkreślić też należy, że zjawisko stalkingu jest coraz bardziej rozpowszechnione i przybiera nowe, coraz bardziej dotkliwe, postaci. Przeszłość stypizowane w art. 190a k.k. niesie za sobą również daleko idące konsekwencje dla pokrzywdzonych²⁴. W treści uzasadnienia nie wskazano natomiast zasadności i konieczności objęcia ochroną przed stalkingiem tylko zachowań motywowanych zawodem wykonywanym przez pokrzywdzonego i dlatego w wypadku przedstawicieli innych zawodów niż członkowie personelu medycznego oraz osób przybranych im do pomocy, których objęto szerokim zakresem ochrony, możliwość zastosowania środka zapobiegawczego została ograniczona tylko do tego przestępstwa²⁵.

Dyspozycja przepisu art. 276a § 1 k.p.k. przewiduje zatem możliwość zastosowania kilku zakazów: zbliżania się do pokrzywdzonego na wskazaną odległość, kontaktów lub publikacji, w tym za pośrednictwem systemów informatycznych lub sieci telekomunikacyjnych²⁶ treści godzących w prawnie chronione dobra pokrzywdzonego. Środek z art. 276a k.p.k. występuje przy tym w dwóch formach. Pierwsza polega na możliwości orzeczenia wskazanych zakazów, natomiast druga opiera się na połączeniu ich z poręczeniem majątkowym. Oznacza to w istocie, że powstał środek zapobiegawczy o niespotykanej dotąd konstrukcji, opierający się na możliwości orzeczenia jednego lub kilku spośród wskazanych zakazów, a ponadto połączenia go z tradycyjnym środkiem zapobiegawczym, jakim jest poręczenie, dlatego użyto w stosunku do tej konstrukcji pojęcia wręcz „eklektycznego środka zapobiegawczego”²⁷. Zasadnie zwraca się przy tym uwagę na zmianę charakteru poręczenia majątkowego w związku ze stosowaniem środka z art. 276a k.p.k. W przypadku bowiem stosowania tego przepisu przepadek przedmiotu poręczenia jest możliwy wobec niestosowania się do zakazów, np. w związku z opublikowaniem treści godzących w dobra pokrzywdzonego. Środek ten staje się w efekcie prewencyjnym, mającym na celu niedopuszczenie do popełnienia przestępstwa, a nie zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania²⁸.

Termin stosowania środka zapobiegawczego z art. 276a k.p.k. w postępowaniu przygotowawczym wynosi maksymalnie 6 miesięcy, przez co należy rozumieć, że w tym stadium procesu karnego może on być stosowany przez prokuratora kilkukrotnie, byleby łączny czas nie przekroczył tego okresu. Przedłużenia ponad

²⁴ Druk sejmowy nr 382, IX kadencja.

²⁵ J. Karaźniewicz, *Nowy środek zapobiegawczy w postępowaniu karnym (art. 276a Kodeksu postępowania karnego)*, „Studia Prawnoustrojowe” 2021, 54, s. 182.

²⁶ W rozumieniu ustawy z 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną, tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 344.

²⁷ R. Koper, *Środek zapobiegawczy związany z ochroną personelu medycznego w procesie karnym*, „Państwo i Prawo” 2022, 1, s. 116–117.

²⁸ A. Lach, *op. cit.*, s. 149–155.

ten termin dokonuje sąd rejonowy, w którego okręgu prowadzone jest postępowanie, orzekający na wniosek prokuratora (§ 5). W toku postępowania jurysdykcyjnego czynności te należą do właściwości sądu rozpoznającego sprawę²⁹. Stosowanie art. 276a k.p.k. następuje w formie zaskarżalnego postanowienia. Zażalenie przysługuje przy tym zarówno na orzeczenie o zastosowaniu, jak i odmowę zastosowania, a także przedłużenie bądź odmowę przedłużenia stosowania zakazów nałożonych na oskarżonego bądź ich zmianę i zastosowanie innego zakazu spośród wskazanych w przepisie, a ponadto zmianę tego środka, jego uchylenie lub odmowę uchylenia³⁰.

IV

Oceniając zasadność wprowadzenia nowego środka zapobiegawczego, należy wskazać przede wszystkim na to, że cel jego stosowania oddala się od ogólnego celu stosowania tych środków³¹, natomiast te, które ma on realizować, mogą być osiągnięte na podstawie art. 275 k.p.k. poprzez instytucję dozoru³². Dowodzi to zatem powielenia istniejących już rozwiązań prawnych w sferze środków zapobiegawczych³³. Środek ten jawi się w związku z tym, i tak jest on określany, jako *superfluum* ustawowe³⁴. W rzeczywistości ma tu miejsce kazuistyczne wyliczenie obowiązków, jakie mogą zostać nałożone na oskarżonego o popełnienie przestępstwa w stosunku do osób, o których mowa w art. 276a k.p.k.³⁵. Dozór może być przy tym stosowany

²⁹ Zob. szerzej R. Koper [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Legalis 2025, kom. do art. 276a k.p.k., teza 4.

³⁰ J. Karaźniewicz, *Nowy środek...*, s. 180.

³¹ R. Olszewski, *Pozostałe niezolacyjne środki zapobiegawcze*, [w:] *Środki przymusu*, red. T. Grzegorzczak, D. Świecki, t. 9 [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2021, s. 1001 i wskazana tam literatura.

³² Zob. np.: R. Koper, *Środek zapobiegawczy...*, s. 125; A. Lach, *op. cit.*, s. 156.

³³ J. Karaźniewicz, *Wątpliwości co do działań...*, s. 89.

³⁴ Zob. np.: K. Dudka, H. Paluszkiwicz, *Postępowanie karne*, Warszawa 2024, s. 428; J. Karaźniewicz, *Nowy środek...*, s. 182–183. *Idem*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Zagrodnik, LEX 2024, kom. do art. 276a k.p.k., teza 7 i wskazana tam literatura. Wydaje się przy tym, że nie stanowiło to zaskoczenia dla projektodawców, którzy w uzasadnieniu wprowadzenia tej zmiany pisali „w projektowanym art. 267a § 1 kk zostały określone zakazy zbliżania się i zakaz kontaktów z pokrzywdzonym, które mogą być obecnie stosowane jako uzupełnienie dozoru policyjnego z art. 275 § 2 k.p.k. Dodatkowo jednak na wzór zabezpieczenia w postępowaniu cywilnym zamieszczony został zakaz publikacji, o którym mowa w art. 755 § 2 kpc”, Druk Sejmowy nr 299-A, IX kadencja. Warto przy tej okazji zwrócić uwagę na niechlujność sporządzenia tego dokumentu, w którym *in principio* pierwszego z cytowanych zdań mowa jest o Kodeksie karnym. Pytanie też, czy rzeczywiście pierwotnie planowano umieszczenie nowej instytucji w środku regulacji dotyczącej poręczenia majątkowego, oznaczając normującą ją przepis jako 267a?

³⁵ K. Dudka, H. Paluszkiwicz, *op. cit.*, s. 428.

wobec oskarżonego o każde przestępstwo, w tym stalking dodany Tarczą 4.0, i to niezależnie od związku z zawodem wykonywanym przez pokrzywdzonego. Dodać ponadto należy, że zachowania, przed którymi ma chronić środek zapobiegawczy z art. 276a k.p.k., penalizowane są jako czyny karalne, a dotknięte nimi osoby mogą ponadto korzystać z ochrony przewidzianej w prawie cywilnym, w szczególności z zakresu ochrony dóbr osobistych³⁶. Dodanie do Kodeksu postępowania karnego tego środka zapobiegawczego wpisuje się w trend normatywnego reagowania na negatywne zjawiska, stanowiąc próbę ich wyeliminowania poprzez doraźne zmiany w prawie³⁷. Nie jest to dobry przykład legislacji, zważywszy na istotne wadliwości konstrukcyjne tego rozwiązania, a przede wszystkim jego wtórność wobec regulacji funkcjonujących już od dawna w Kodeksie i pozwalających na osiągnięcie celów, którym ma służyć art. 276a k.p.k. Nie kwestionując potrzeby ochrony osób, których prawa i interesy zostały naruszone ze względu na wykonywane przez nich zawody, skuteczność nowego rozwiązania jawi się jako pozorna, nie tworząc w istocie nowych możliwości niż istniejące już w ramach instytucji dozoru³⁸. Ponadto, co podkreśla J. Kosonoga, środek ten pełni bardziej funkcję ochronną w stosunku do wąskiej grupy pokrzywdzonych, niż służy potrzebie zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania³⁹.

Podsumowanie

Środki przymusu, jako szczególna kategoria czynności procesowych, wkraczających w sferę praw i wolności obywatelskich, wymagają wyjątkowej staranności tak w sferze legislacji, jak praktyce stosowania prawa. Pandemia COVID-19 stworzyła nieznane wcześniej wyzwania, z którymi musieli mierzyć się również uczestnicy postępowań karnych. Wynikające stąd uwarunkowania zrodziły potrzebę tworzenia nowych możliwości procesowego działania. Jak jednak wynika z analizy stanu prawnego przeprowadzonej odnośnie do instytucji z art. 276a k.p.k., ta regulacja,

³⁶ A. Ornowska, *Skuteczny środek zapobiegawczy (art. 258a k.p.k.) oraz inne nowe instytucje w k.p.k. (232b i 276a k.p.k.) wprowadzone w tzw. specustawie w związku z epidemią koronawirusa*, LEX 2020, kom. do art. 276a k.p.k., teza 4.

³⁷ Zob. np.: R. Koper, *Środek zapobiegawczy...*, s. 126. *Idem*, [w:] *Kodeks...*, kom. do art. 276a k.p.k., teza 1.

³⁸ Choć należy tu zaznaczyć, że o ile zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego oraz zakaz kontaktów funkcjonowały już wcześniej jako dostępne formy dozoru, o tyle zakaz publikacji, w tym za pośrednictwem systemów informatycznych lub sieci telekomunikacyjnych treści godzących w prawnie chronione dobra pokrzywdzonego jest normatywną nowością; zob. S. Krystkowiak, *Z problematyki nowego środka zapobiegawczego z art. 276a k.p.k.*, „Problemy Prawa Karnego” 2022, 1, t. 6, s. 10. To z pewnością jednak nie był wystarczający powód wprowadzenia nowego środka zapobiegawczego (uwaga R.O.).

³⁹ J. Kosonoga [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Legalis 2025, kom. do art. 276a k.p.k., teza 4.

wprowadzona w czasie pandemii, nie jest w istocie normatywnie uwarunkowana żadną z sytuacji wskazanych w ustawie z 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Lektura przyjętego rozwiązania dowodzi, że zostaje ona w Kodeksie postępowania karnego na stałe. Oznacza to, że choć zostało ono wprowadzone w czasie pandemii koronawirusa i nią motywowane, to pozostaje w porządku prawnym niezależnie od publicznej sytuacji zdrowotnej.

Wprowadzenie ujętego w art. 276a k.p.k. środka zapobiegawczego należy zatem ocenić krytycznie. Ta kaskadowa konstrukcja, włączona do porządku prawnego z powodów, jak to niestety nierzadko bywa, motywowanych bieżącymi wydarzeniami wywołującymi rezonans społeczny, w istocie nie tworzy nowych możliwości procesowych, dublując to, co można osiągnąć, sięgając po obowiązujące już wcześniej środki zapobiegawcze. Nie znajduje to uzasadnienia, stanowiąc przykład złej jakości legislacji, pozbawionej kompleksowego ujęcia opierającego się na znajomości i świadomości konstrukcji prawnych i istniejących pomiędzy nimi uwarunkowań.

Tę krytyczną ocenę potwierdza fakt, że w przygotowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego projekcie nowelizacji Kodeksu postępowania karnego zaproponowano uchylenie art. 276a k.p.k., wskazując w uzasadnieniu m.in. na to, że przepisy regulujące pozostałe środki zapobiegawcze pozwalają na stosowanie wobec oskarżonego różnych form ograniczenia jego swobody, a ponadto istotna część procesowych możliwości, przewidzianych w art. 276a k.p.k., dopuszczalna jest na podstawie przepisów obowiązujących już wcześniej, przed wprowadzeniem tego szczególnego unormowania⁴⁰. Instytucję uregulowaną w art. 276a k.p.k. należy zatem ocenić krytycznie, tak w sferze legislacyjnej, jak prakseologicznej.

Bibliografia

- Buratowska K., *Uwagi krytyczne o nowym środku zapobiegawczym, przewidzianym w art. 276a k.p.k.*, „Zeszyty Prawnicze” 2021, 21.4. <https://doi.org/10.21697/zp.2021.21.4.09>
- Dudka K. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. K. Dudka, LEX 2023.
- Dudka K., Paluszkiewicz H., *Postępowanie karne*, Warszawa 2024.
- Eichstaedt, K. [w:] *Kodeks postępowania karnego, t. I, Komentarz aktualizowany*, red. D. Świecki, LEX 2025.
- Karaźniewicz J., *Nowy środek zapobiegawczy w postępowaniu karnym (art. 276a Kodeksu postępowania karnego)*, „Studia Prawnoustrojowe” 2021, 54. <https://doi.org/10.31648/sp.7179>

⁴⁰ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Druk sejmowy nr 1600, X kadencja.

- Karaźniewicz J., *Wątpliwości co do działań „racjonalnego prawodawcy” (rozważania na przykładzie wybranych zmian procedury karnej)*, „Państwo i Prawo” 2023, 1.
- Karaźniewicz J. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Zagrodnik, LEX 2024.
- Koper R. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Legalis 2025.
- Koper R., *Środek zapobiegawczy związany z ochroną personelu medycznego w procesie karnym*, „Państwo i Prawo” 2022, 1.
- Kosonoga J. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Legalis 2025.
- Krystkowiak S., *Z problematyki nowego środka zapobiegawczego z art. 276a k.p.k.*, „Problemy Prawa Karnego” 2022, 1(6). <https://doi.org/10.31261/PPK.2022.06.01.04>
- Lach A., *Ochrona wykonywania zawodu jako nowy środek zapobiegawczy w Kodeksie postępowania karnego*, „Zeszyty Prawnicze” 2021, 21.2. <https://doi.org/10.21697/zp.2021.21.2.07>
- Olszewski R., *Pozostałe nieizolacyjne środki zapobiegawcze*, [w:] *Środki przymusu*, red. T. Grzegorzczak, D. Świecki, t. 9, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2021.
- Ornowska A., *Skuteczny środek zapobiegawczy (art. 258a k.p.k.) oraz inne nowe instytucje w k.p.k. (232b i 276a k.p.k.) wprowadzone w tzw. specustawie w związku z epidemią koronawirusa*, LEX 2020.
- Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2023.